LA FIRA DE RAMS DE BELLPUIG A FINALS DEL SEGLE XVII I INICIS DEL XVIII

UNA FIRA CONSOLIDADA

En un article anterior en què parlàvem de l'intent d'implantació de la segona fira anual a la vila al segle XVI [1] vam mencionar de passada el projecte d'un estudi sobre les fires i els mercats de la vila. Hem anat recollint material sobre el tema i hem pogut aprofitar també interessants indicacions com les que ens donà l'amic Esteve Mestre sobre l'intent d'un nou potenciament del mercat setmanal a mitjan segle XVIII. Avançar ara aquest treball global, però, seria precipitat i amb aquest article volem tractar només un altre aspecte puntual: el de la consolidació de la fira anual.

Aquell intent d'una nova fira cap a finals d'estiu i inici de tardor sembla que no va reeixir massa, però en canvi la fira de la primavera es consolidà i al segle XVII atreia ja els pobles d'un ampli entorn.

Aquesta fira, anomenada la «fira de Rams» perquè se celebrava el diumenge de Rams, era una fira mòbil en anar vinculada a aquesta festa mòbil lligada a la Pasqua. El 1322 Guillem d'Anglesola havia rebut ja la concessió reial de poder fer una fira a partir del dia de l'Ascensió.[2] Al segle XVI aquesta fira s'havia traslladat o represa al dimarts de Passió [3] i, als segles XVII i XVIII, entre la guerra dels segadors i la guerra de successió, la fira se celebrava anualment amb una gran assistència de gent de les poblacions veïnes, segons podem deduir dels textos que tot seguit comentarem.

EL VEGUER DE TÀRREGA ENCARREGAT DE L'ORDRE

Consultant els llibres de Consells de la paeria de Tàrrega d'aquest període (finals s. XVII-principis s. XVIII) ens ha sorprès veure que una de les crides més constants del veguer a sometent era en ocasió de la celebració de la fira de Bellpuig, per a protegir els camins i evitar que hi hagués avalots a la fira. En quasi tots els casos, la sol·licitud del veguer que el Consell li permetés cridar sometent era l'únic punt del consell celebrat, la qual cosa reforça la importància de l'autoritat del veguer —que pogués fer celebrar consell perquè fos determinat sobre la seva petició—.

L'altre fet a destacar és que la resta de peticions de crida a sometent són ocasionals i motivades per algun acte delictiu ocorregut a la vegueria. En conjunt, les que apareixen ben just equivalen a les que motiva la fira de Bellpuig.

Les peticions es fan:

—el 20 de març de 1679: el veguer demana sometent per evitar escàndols i danys i justifica la petició «com en altres ocasions s'és fet y casi és de costum». Se li declara sometent.

—el 16 de març de 1682: Bernadí Perles, veguer, demana sometent per evitar escàndols. Se li declara i s'especifica la manera de cridar-lo.

—el 5 d'abril de 1683: el veguer demana sometent per evitar robatoris i altres excessos. Se li declara (amb restriccions).

—el 31 de març de 1691: Agustí Llopis, veguer, demana sometent per poder acudir a la fira de Bellpuig i perseguir delinqüents. Se li declara.

—el 21 de març de 1694: el veguer demana sometent per anar a la fira. Se li nega pels treballs en què es troben els pobles.

—el 25 de març de 1697: Epifanio Berenguer, veguer, demana sometent per guardar camins, pel dia de la fira. Se li declara, però la vila no li pagarà les deu lliures.

—el 17 de març de 1698: el veguer demana sometent. Se li declara, amb no pagar.

—el 14 de març de 1701: el veguer demana sometent per anar a la fira de Rams de Bellpuig per evitar «estragos». Se li declara, amb no pagar.

—el 25 de març de 1703: el veguer demana sometent per guardar millor els camins. Se li declara amb la condició que no demani cosa a la vila i no faci composicions amb els pobles.

—el 9 de març de 1704: el veguer demana sometent per a la fira de Bellpuig, l'onze de març. Se li declara.[4]

La vegueria de Tàrrega, en què estava inclosa la baronia de Bellpuig, durà des de la seva fundació, el 1329,[5] i una etapa primera de creixement, fins al segle XVIII, en què després de la guerra de successió, amb el Decret de Nova Planta Felip V substituí aquest tipus de divisió pel dels corregiments, en què tant Tàrrega com la baronia de Bellpuig passaren a dependre del corregiment de Lleida.

Probablement a l'etapa en què els barons eren a Bellpuig, el poder reial poca cosa hi podia en el territori senyorial. Amb l'absentisme posterior d'aquests, era la figura del batlle la del representant del senyor a cada poble i normalment era elegit pel procurador. En aquesta etapa final que hem considerat sembla, però, que el poder reial ha conquerit part del poder baronial en els afers d'ordre públic i de justícia, especialment a l'àmbit dels camins entre les poblacions (com es dedueix dels textos comentats).

EL RITUAL DE CRIDAR SOMETENT

En un dels textos transcrits a l'apèndix s'indica en part el mode de cridar somentent (1682), però és en el consell de 23 d'abril de 1693, en què el veguer demana sometent per perseguir l'autor de la mort d'un home que treballava en una vinya, prop de Bellpuig, on se'ns descriu més detalladament els passos a seguir en la crida del sometent.[6]

Tot seguit que el Consell determinés declarar sometent, el nunci jurat de la cort del senyor batlle (vid. 1682) sortia a la porta de la casa de la paeria (o universitat) i donava tres arnellades a la porta dient en veu alta tres vegades «via fora sometent». Llavors el campaner tocava les campanes de sometent.

La primera part, tot i fer-se a la plaça major, era més formal i ritual que efectiva; en la segona, en canvi, veiem la crida real.

No se'ns dóna, en canvi, cap notícia de la forma posterior de constituir el sometent (és a dir, si s'havien de presentar els homes ja elegits prèviament o si era una crida general i després es feia l'elecció dels homes necessaris). Sí s'insinua que, o bé del mateix Consell de Tàrrega, bé d'altres pobles de la zona, cobraven uns diners que servirien per a les despeses en menjar mentre durés el sometent.

A més a més, anualment aquells anys s'elegia dos capitans de sacramental. Si calia fer grups, probablement devien ser-ne aquests els caps a les ordres del veguer.

Ramon MIRÓ

1)— Vid MIRÓ, Ramon, «Una festa profana: la segona fira anyal a la vila (segle XVI)», **EL PREGONER D'URGELL,** núm. 121 (Bellpuig, 20 octubre 1984), pp. 5-7.

2)— Com a l'article de referència, trametem per aquest aspecte a: CRONISTA, «Antiguitat del nostre Mercat», **El Heraldo de Urgel,** núm. 324 (Bellpuig, 26 juliol 1970), pp. 1-2 i BACH, Antoni, **Bellpuig i la seva antiga baronia al pla d'Urgell,** Barcelona, 1972, p. 42.

3)— Vid. BACH, A., op. cit., p. 111.

4)— Els textos dels cinc primers anys (1679, 1682, 1683, 1691, 1694), els donem a l'apèndix final. Dels altres cinc, ben similars, en donem la referència:

AHMT, **Llibre de Consells, 1684-1698,** f. 381 v (pel 1697), f. 421 v (pel 1698); **Llibre de Consells, 1698-1715,** f. 67 v (1701), f. 145 r (1703), f. 166 v (1704).

5)— Vid BACH, A., op. cit., pp. 42-43.

6)— AHMT, **Llibre de Consells, 1684-1698,** f. 269 r.

APÈNDIX

TEXTOS:

[Consell 20 març 1679]

Fonch proposat que lo s[enyo]r veguer demana se li declare sometent per poder anar ab ell a la fira de Bellpuig y evitar alguns escàndols y danys que per rahó de dita fira poria subseguir-se, com en altres ocasions s'és fet y casi és de costum.

Fonch resolt que atès la causa és justa, que se li declare dit sometent com en efecte s'és declarat ab la forma acostumada.

AHMT, *Llibre de Consells, 1670-1683,* f. 326 r/v.

[Consell 16 març 1682]

Fonch proposat que lo s[enyo]r Bernadí Perles, veguer, demane sometent per evitar alguns escàndols [que] poden succehir en la fira de Bellpuig, qu.és demà; per ço vejan si se li declara o no.

Fonch resolt suposat la intenció és per evitar dits danys poden seguir-se de la dita fira y també per lo que.s té entès que roban, que se li declare per esta vegada tant solament ab que no puga repetir de la vila salari algú ni demanar gent.

Y en continent foren fetes les solemnitats acostumades, tant per tocament de campanes per Pere Derrida (?), campaner, com per trucar ab la anella de la porta de les cases de la Paheria y cridar Magí Huguet, nunci jurat de la cort del s[enyo]r batlle «via fora sometent».

AHMT, *Llibre de Consells, 1670-1683,* f. 435 r.

[Consell, 5 abril 1683)

Fonch proposat que demà en la vila de Bellpuig acostume acudir molt concurs de gent per ocasió de la fira se té en dita vila, y que se ha exprimentat los demés dels anys haver succehit diferents robos per los camins y altres excesos; y així per a que lo s[enyo]r veguer pugue prevenir-se y posar remey a dits inconvenients, ha demanat dit s[enyo]r veguer si se li vol concedir y declarar somatent attès en altres ocasions ja se ha acostumat fer. Y així vegen lo fahedor.

Fonch resolt que.s declare dit sometent a dit s[enyo]r veguer ab condició que la universitat no degue pagar-li les deu lliures [que] té taxades per eix efecte ni altrament cosa alguna.

AHMT, *Llibre de Consells, 1670-1683*, f. 487 v.

[Consell 31 març 1691]

Fonch proposat que lo s[enyo]r Agustí Llopis, veguer de sta vila, demane si la universitat voldrie declarar-li sometent per ocasió de poder acudir a la fira de Bellpuig y poder ab més prestesa perseguir qualsevols delinqüents.

Fonch resolt que se li declare dit sometent, lo qual fou declarat ab so de «via fora» y campana en la forma acostumada.

AHMT, *Llibre de Consells, 1684-1698*, f. 217 r.

[Consell 21 març 1694]

Fonch proposat que lo magnífich Epiphanio Berenguer (...), veguer de la present vila y vegueria de Tàrrega, ha demanat si són servits declarar-li sometent com se acostuma per quant demà se troba ésser fira de Bellpuig, y per guardar los camins de lladres y altre smalfactors, per ço vejan lo fahedor.

Fonch resolt que a vista dels treballs en que.s troben los pobles, no se li declare sometent, y que si serà necessari se dexe a altra promania.

AHMT, *Llibre de Consells, 1684-1698*, f. 313 r.